

“Sirdaryo viloyatida Arab anori yetishtirish va yetishtirilgan anor mahsulotlarini Farmasevtika, tibbiyot sohaslarida xom-ashyo sifatida foydalanish, ishlab chiqarishga keng tadbqiq etish, farmasevtika sohasini Sirdaryo viloyatida keng miqyosda rivojlantirish”

Po'latova Ganjina Rashid qizi

Guliston Davlat Universiteti Ekologiya va atrof muhit muhofazasi yo'nalishi talabasi
polatovaganjina692@gmail.com +998999244502

Annotatsiya: Ushbu maqolada arab anori yetishtirish va uning dorivorlik xususiyatlarini o'rganish orqali undan xalq xo'jaligida foydalanish yo'llari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Momordika, gul, meva, urug', damlama, ekstrakt,

Momordika - bir yillik, ko'p yillik va liana kabi hayotiy shakllarga ega o'simlik bo'lib, qovoqdoshlar (Cucubitateae) oilasiga mansub. Momordikaning uzun poyalari 2-5 metrga yetadi, barglari katta o'yilgan, och yashil rangga ega. Momordikaning xushbo'y hidga ega va yorqin sariq rangli gullari insonga o'zgacha zavq bag'ishlaydi. Momordikaning timsoh terisiga o'xshash ajoyib ko'rinishdagi mevalari uzunligi 10-25 smgacha, diametri 6 smgacha yetadi. O'sish va pishib yetish jarayonida ular ranglarini yashildan to'q sariq rangga o'zgartiradi.

Mevalari 30 tagacha urug'lardan va yoqut rangli qobig'dan iborat. Momordikaning 60 ga yaqin turi mavjud bo'lib, ulardan iqtisodiy jihatdan eng ahamiyatli 2 ta turi - Momordica Charantia va Momordica Cochinchin ko'p yetishtiriladi va foydalaniladi. Momordika- telba bodring, hind bodringi, achchiq qovun, hind anori, balsamik nok, timsoh bodring kabi antiqa nomlarga egaligi bilan boshqa o'simliklardan farq qiladi. Momordika nomining o'zi ham lotincha “momordicus” soʻzidan kelib chiqqan bo'lib “tishlash” degan ma'noni anglatadi.

Momordika-immunitetni ko'taradigan va ko'rishni yaxshilaydigan, tanadan toksinlarni chiqarib tashlaydigan meva. Urug'i qobig'ida karotinga boy yog' mavjud. Inson tanasida bu modda A vitaminiga aylanadi. Urug'lari yallig'lanishga qarshi, isitma tushiruvchi, antiseptik va shishni yengillashtiruvchi vosita sifatida foydalaniladi.

Momordika ildizlarida revmatizmni davolashda ishlatiladigan moddalar triterpen saponinlar mavjud. O'simlikning dorivorlik xususiyatlari tarkibi vitaminlarga boyligi bilan bog'liq. Momordika mevasi tarkibida A, B, F, E, C va PP vitaminlari, shuningdek, alkaloidlar, organik kislotalar, aminokislotalar mavjud. O'simlik tarkibidagi B guruhidagi vitaminlar soch, teri, to'qimalarining holatini yaxshilaydi. A vitamini ko'rish o'tkirligini kuchaytiradi. Noyob biologik faol moddalar hisoblangan E vitamini erta qarishni oldini oladi va antioksidant ta'sirga ega, F vitamini esa butun tanani kuchga to'ldiradi. Eng keng tarqalgan komponent C vitamini - bu o'simlikda ham mavjud.

Shuning uchun ham immunitetni ko'tarishda momordika foydali hisoblanadi. Momordika mevalari fitonsidlarning ajoyib manbayi bo'lib, ular infeksiyalarni o'ldiradi va yallig'lanishni yengillashtiradi. O'simlik qandli diabet kasalligiga chalingan bemorlar uchun juda foydali. Uning mevalarida qondagi qand miqdorini pasaytiradigan harontin moddasi mavjud bo'lib, ushbu komponent tanada insulin ishlab chiqarilishini normallashtiradi va oshqozon osti hujayralari sonini oshiradi.

Momordika ekstrakti sarkoma, melanoma, leykemiya kasalligiga chalingan bemorlarni davolashda yaxshi samara beradi. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mevalaridagi mavjud antiviral va antibakterial faollik tufayli gepatit va OIV ni davolashda ishlatilishi mumkin.

Amerikalik olimlar momordika sharbatidagi moddalar nafaqat saraton hujayralarini o'sishini to'xtatibgina qolmay, balki ularni yo'q qilishini ham aniqladilar. Taklif etilayotgan loyiha farmasevtika va tibbiyot sohasida katta ahamiyatga ega. Ishlab chiqarishda ham mahalliy farmasevtikaning rivojlanishi, bu sohadagi ehtiyojni qondirish qolaversa, bozorda xalq tabobati uchun ham arab anoriga bo'lgan ehtiyoj qondirish uchun ushbu mavzudagi loyihani amalga oshirish zarur. Maqsadimiz Sirdaryo viloyati tuproq- iqlim sharoitiga yaxshi moslasha oladigan, hudud uchun ilk bor ekilayotgan Arab anorini keng plantatsiyalarda yetishtirib, ishlab-chiqarishga jalb etish, dori-darmon mahsulotlarini ishlab chiqarish xom-ashyo talabni qondirish. Jahonda va o'zimizning ichki bozorlarimizda aynan bu dorivor o'simlikka bo'lgan talab katta. Sifatli, arzon va tabiiy mahsulotlar yetishtirishni yo'lga qo'yiladi. Aynan prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevning ham asosiy maqsadi aholi salomatligini saqlashga, ularning turmush tarzini yaxshilashga qaratilgandir.

Urug'siz momordika mevalari mayda bo'laklarga kesib olinadi. Ularni 3 litrli idishga zich qilib to'ldiriladi va unga yarim litr spirt quyiladi, qopqog'ini yopib, 2 hafta davomida qorong'u salqin joyda saqlanadi. Momordika mevalarining damlamasi 3 kun davomida och qoringa (ovqatlanishdan 30 daqiqa oldin), kuniga 3 marta 1 choy qoshiqda ichiladi. Momordika meva damlamasi shamollash (yo'tal, burun oqishi, isitma, psoriasis va revmatizm uchun samarali. Shuningdek, u tananing immunitetini mustahkamlash uchun vosita sifatida ishlatiladi.

Xalq tabobatida va zamonaviy tibbiyotda momordikaning barcha qismlaridan - ildizidan, barglaridan, meva va urug'laridan foydalaniladi. Ildizlari, barglari va urug'laridan qaynatma va damlamalar tayyorlab iste'mol qilinadi. O'simlik mevalari esa xom va pishgan holatida qovurilgan, qaynatilgan, tuzlangan va konservalangan holda iste'mol qilinadi. Momordika o'simligi Osiyo xalqlarida an'anaviy oshxonada ishlatiladi. Sho'rvalar, salatlar va turli xil ovqatlar tayyorlashda yosh barglari va barra mevalaridan foydalaniladi. Bundan tashqari mevalaridan ekstrakt olinadi, urug'laridan esa qandolatchilikda foydalanish mumkin. Momordikaning xalq xo'jaligidagi yana bir ahamiyatli tarafi shundaki, terining qarishini sekinlashtirish xususiyati mavjudligi tufayli parfyumeriya mahsulotlari tayyorlashda va kosmetikada foydalaniladi .

Xulosa qilib shuni aytish kerakki, momordikaning barcha qismlari foydali xususiyatlarga ega, shu sababdan momordika yetishtirishni xalqimiz orasida ommalashtirishimiz va ko'paytirishimiz kerak. Momordika nafaqat dorivorlik xususiyatlari tufayli balki manzarali dekorativ o'simlik sifatida va estetik zavq olish maqsadida ham ekib o'stiriladi.

REFERENCES

1. A.A.Saminov, D.E.Ismoiljonova, I.T.Kamoliddinova "Dorivor momordika yetishtirish va o'simlikning o'ziga xos xususiyatlari" ilmiy maqola. Science and innovation - international scientific journal.
2. Botirov, A., & Arakawa, O. (2021). Root growth changes in the winter planting of young „Miyabi Fuji“apple trees. International Journal of Horticultural Science and Technology, 8(3), 227-233.
3. Botirov, A., & Arakawa, O. (2022). The interaction of rootstocks, water and soil humectants and young apple tree growth. Academic research in educational sciences, 3(Special Issue 1), 43-56.
4. Botirov, A. E., & Aliyev, O. B. O. G. L. (2022). NOK (PYRUS) MEVALI EKINI-TADQIQOTLAR VA NATIJALAR. Academic research in educational sciences, (Conference), 199-202.